

De Caerte der guldebroeders van Onse Lieve Vrouw gulde tot Donck, 1772¹

Rombout Nijssen

Op 6 juli 1772 kwam de stadsmagistraat van Herk-de-Stad bijeen om zich te buigen over de ontwerpstatuten of de *caerte* van de schuttersgilde van Onze-Lieve-Vrouw in Donk. Aanwezig waren de schout, de twee *regerende* burgemeesters, de burgemeesters van het jaar daarvoor, de *gouverneurs* van het brouwersambacht en van het Sint-Anna-ambacht, en drie schepenen uit de stedelijke schepenbank. De oprichting van de schuttersgilde was een initiatief van dertien inwoners van Donk.

Wellicht was de inhoud van de statuten al met de leden van de stadsmagistraat doorgesproken voordat zij officieel ter goedkeuring voorgelegd werden. Daarop wijst het feit dat zij nog dezelfde dag met slechts minimale aanvullingen goedgekeurd werden. Voorts werd de goedkeuring bespoedigd doordat de inhoud van de statuten van de schutters van Donk grotendeels overgenomen was van de in 1644 door bisschop Ferdinand van Beieren goedgekeurde statuten van de handboogkamer van Schakkebroek, dat net als Donk in het Ancien Régime een gehucht van Herk-de-Stad was². De enige aanvulling vanwege de stadsbestuurders op de ontwerpstatuten had te maken met de deelname van de schutters aan de processie die jaarlijks op de zondag vóór Onze-Lieve-Vrouw-Hemelvaart (15 augustus) in de stad uitging. De schutters zouden in groep en met flambouwen in de hand in de processie moeten meestappen, en omdat de stadsbestuurders wisten hoe delicaat de zaak van de volgorde van de groepen in de processie lag, legden zij vast dat de schutters van Donk *preciselijk voor die camer van onse stadt Herck* zouden lopen. Mochten echter de schuttersgilden van de andere *wagens* of gehuchten van Herk ook besluiten om met flambouwen in de processie

¹ F. Silveryser publiceerde in zijn *Bijdragen tot de geschiedenis der stad Herk* in het Herker weekblad *'t Nieuws der Week* een korte bijdrage over dit schuttersreglement. Een bundel kopieën van deze *Bijdragen* wordt in het Rijksarchief in Hasselt bewaard. De tekst van het reglement is overgeschreven in één van de verslagregisters van de vergaderingen van de stadsmagistraat van Herk-de-Stad: Rijksarchief Hasselt, *Archief van het stadsbestuur van Herk-de-Stad*, nr. 10, f° 39 v°-48 v°.

² F. SILVERYSER, *Bijdragen tot de geschiedenis der stad Herk*, in: *'t Nieuws der Week*: bundel bewaard in het Rijksarchief te Hasselt.

mee te gaan, dan zou de kwestie van de volgorde nader bekeken worden. Voorts behielden de stadsmagistraat en de schout zich het recht voor de tekst van de *caerte* in de toekomst te veranderen.

Voor het overige werd de voorgelegde tekst ongewijzigd goedgekeurd. Het reglement bestond uit 40 artikels, die hoofdzakelijk betrekking hadden op geboden en verboden die door de schutters in acht genomen moesten worden als zij aan gildenactiviteiten deelnamen. De meeste geboden werden aangevuld met een aantekening over de boete die overtreders mochten verwachten.

Opmerkelijk is dat slechts vier artikels rechtstreeks betrekking hebben op wat men als de hoofdactiviteit van een schuttersgilde zou mogen beschouwen: het schieten. Artikel 16 regelt de interne afhandeling van mogelijke ongelukken op de schietstand, en artikel 19 legt de leden de verplichting op om present te zijn wanneer de gilde in groep aan een *schietspel* deelneemt, en het verbiedt hen, op straffe van 20 stuivers³, aan andere schietspelen deel te nemen, dan aan die die door hun bestuurders waren goedgekeurd. Artikel 25 verbiedt de deelnemers aan een schietwedstrijd de wedstrijd te verlaten zonder toelating van het gildebestuur. Wie zich zonder toelating terugtrok, kon rekenen op een boete van 20 stuivers. Artikel 23 legt de maximale inzet bij weddenschappen over het resultaat van de schietwedstrijden tussen gildebroeders vast op één stuiver. Bij het kaartspel mocht er per spel niet meer dan een halve stuiver ingezet worden. Overtredingen op dit punt werden beboet met 10 stuivers. Voor wie wilde wedden met schutters van andere gilden, gold deze maximale inzet overigens niet.

Veel talrijker zijn de artikels die te maken hebben met het drinken van bier.

De statuten beginnen met een aantal regels die te maken hebben met het godsdienstig leven van de toekomstige schuttersgezellen. Eerst en vooral wordt vastgesteld dat er in de gilde alleen plaats zal zijn voor broeders die *die alde ende catholyke Roomsche religie* onderhouden. Schutters die hun geloof zouden afvallen zouden uit de gilde verstoten worden (artikel 1). Aangezien de gilde aan Onze-Lieve-Vrouw zou toegewijd worden, zouden de leden vooral de feestelijkheden op haar feestdagen extra luister bijzetten. In de processies van Sacramentsdag (26 mei), van Onze-Lieve-Vrouw-Geboortedag (8 september) en van de dag van de kerkwijding in Donk (kermisdag), zou iedere gildebroeder voortaan meestappen met een flambouw in de hand. Op dezelfde manier zouden de schutters deelnemen aan de processie

³ Geldbedragen werden in het Ancien Régime uitgedrukt in (gouden) guldens, (zilveren) stuivers en (koperen) oortjes. Een gulden was 20 stuivers waard en in een stuiver gingen 4 oortjes.

die jaarlijks in Herk-de-Stad uitging op de zondag voor Onze-Lieve-Vrouw-Boodschap (25 maart). Wie daar onverhoopt *door merckelycken noodt niet en conde compareren*, en afwezig zou moeten blijven, moest het gildebestuur daarvan op voorhand inlichten en een ander in zijn plaats sturen. Onachtzaamheid op dit punt zou beboet worden met een pond witte was ten voordele van de Onze-Lieve-Vrouwekerk in Donk en 10 stuivers voor de gildekas (artikel 2). Op de feestdag van Onze-Lieve-Vrouw-Geboorte (8 september) moesten de guldebroeders en hun echtgenoten biechten, de mis bijwonen, communiceren en ten offer gaan. Enkel wie *sufficiente redenen*, zoals afwezigheid uit de gemeente, kon aanvoeren, kon zich aan deze verplichting onttrekken. Maar ook in dat geval zou de afwezige broeder zijn echtgenote ter kerke moeten sturen. Ongewettigde afwezigheid op de kerkelijke vieringen van Onze-Lieve-Vrouw-Geboorte kwam de guldebroeders op een boete van twee pond witte was aan de kerk en één gulden voor de gildekas te staan (artikel 3).

De bepalingen over de deelname aan godsdienstige oefeningen, werden aangevuld met vier artikels die regelden hoe de guldebroeders zich onder elkaar te gedragen hadden. De artikels 32 en 33 verboden respectievelijk het vloeken en het zweren. Wie op een schutterijactiviteit vloekte of *satane vermaende* mocht zich aan een boete van 2 oorden verwachten. Wie zwoer op het Heilig Sacrament *oft andersints* kreeg een boete van 12 stuivers. Een belediging aan het adres van een medebroeder werd zwaarder aangepakt: in artikel 34 was vastgelegd dat wie een gezel beledigde of *aen sijn eere spraeck*, mocht rekenen op een boete van vier gulden aan de gildekas en een pond was aan de parochiekerk, of een bedevaart naar de Sint-Severinuskerk in Luik. Wie eventueel voor die laatste optie koos, moest met een deugdelijk attest het bewijs leveren dat hij de bedevaart verricht had. Artikel 28 verbood de leden *eenighe oneerelijke woorden te spreken als oock oneerelijke dinghen te doen*. Het reglement verklaart niet wat daarmee bedoeld wordt. Wellicht was dat voor de schutters zo ook duidelijk genoeg. Mocht dit soort dingen toch aan het licht komen, dan konden de schuldigen zich verwachten aan een boete van twee pond witte was aan de Onze-Lieve-Vrouwekerk van Donk. Blijkbaar bestond er enige angst dat gildeactiviteiten zouden kunnen aangewend worden als dekmantel voor homoseksuele relaties of dat derden de gilde als zodanig zouden beschouwen. De samenstellers van de statuten vonden het immers nodig er in hetzelfde artikel aan te herinneren dat elke *onbehoorelijckhijt der naturen het welck onbehoorelijck is te verhaelen*, in de schoot van de gilde verboden was, en dat eventuele betrokkenen zich blootstelden aan vervolging door de plaatselijke gerechtsofficier.

De gilde zou jaarlijks drie keer in een feestelijke algemene vergadering bijeenkomen, op de eerste zondag van mei, op de zondag voor *Sinksen* (Pinksteren) en op Onze-Lieve-Vrouw-Geboortedag (8 september). Afwezigen zouden niet alleen een boete van 10 stuivers moeten

betalen, maar ook hun aandeel in de kosten van de festiviteiten van die dag (artikel 4), alsof zij die wel zouden bijgewoond hebben.

De gilde werd geleid door een bestuur dat was samengesteld uit een gekozen deken, twee gekozen gouverneurs, en de *koning*. *Koning* was hij die bij de laatste koningsschieting de vogel had afgeschoten. Gedurende de eerste tien jaren van het bestaan van de gilde, en dat vanaf 1773, zou er jaarlijks op de zondag vóór Pinksteren een koningsschieting georganiseerd worden. Daarna zou dat nog om de drie jaren gebeuren (artikel 37). Wie de vogel afschoot, en dus koning werd, moest de koningskraag van de gilde, die voorzien was van een zilveren vogel, voort optuigen met een (zilveren) herinneringsplaat aan zijn koningsschap. De waarde van die plaat moest minimaal vier gulden bedragen, of *hoogher naer sijn geliefte* (artikel 38).

Hoe de deken en de gouverneurs gekozen werden, wordt in het reglement niet toegelicht. Over de taak van gouverneurs vernemen wij in artikel 5 dat zij specifiek belast zijn met de inning van de boetes bij overtreders van het reglement. Wat de werking van het gildebestuur betreft, vernemen wij nog in artikel 26 dat al hetgeen in de bestuurderskamer besproken werd, als vertrouwelijk beschouwd werd. Indiscreties werden beboet met 10 stuivers. Van de schutters werd in schutterijaangelegenheden gehoorzaamheid aan de bestuurders verwacht. Weerspannigheid van een gildebroeder tegen een bevel van de *koning*, de deken of een gouverneur, zou hem te staan komen op een strafbedevaart naar Onze-Lieve-Vrouw van Kortenbos. Aan de hand van een gezegeld attest van de pastoor of van een andere overheid in Kortenbos, moest de gestrafte aantonen dat hij de bedevaart volbracht had. Het reglement voorzag ook de mogelijkheid de bedevaart af te kopen door een betaling van 12 stuivers aan de gildekas (artikel 6).

De kosten voor de activiteiten van de gilde werden door de broeders gemeenschappelijk gedragen. Wanneer zij door hun bestuurders gemaand zouden worden hun bijdrage te betalen, dan moesten zij dat tegen de volgende bijeenkomst in orde brengen, op straffe van 5 stuivers (artikel 7). De bestuurders konden gebruik maken van de diensten van de *camerbode* om de leden van hun financiële verplichtingen op de hoogte te brengen. De bode deed er goed aan zijn werk ter harte te nemen, en het werk dat hem werd opgedragen nauwgezet te verrichten. Het schuttersreglement voorzag immers in een boete van 5 stuivers voor elke keer dat hij *door notoire negligentie* zou vergeten een broeder te verwittigen als hem dat door een bestuurder was opgedragen (artikel 8).

Het maximale aantal gildebroeders was vastgesteld op 25 (artikel 40). De opname van nieuwe leden moest in de grootste openheid gebeuren. Nieuwelingen konden pas toetreden als in de

schoot van de gilde over hun opname overeenstemming bereikt was. Wie zich in dit verband inliet met heimelijke afspraken mocht zich verwachten aan een boete van één gulden (artikel 11). Nieuwe leden mochten vanaf het ogenblik dat zij de eed afgelegd hadden, en al voor hun officiële *opcominghe*, hun aandeel in de uitgaven van de gilde betalen. Slechts met instemming van alle leden kon hen dit geheel of gedeeltelijk kwijtgescholden worden (artikel 13). Wie de gilde wilde verlaten moest eerst de rekening voor al zijn verteer aanzuiveren en 20 stuivers aan de gildekas betalen (artikel 21). De koning, de deken en de gouverneurs mochten overigens de gilde niet verlaten zolang zij in functie waren.

De oprichters van de gilde voorzagen in de *caerte* de mogelijkheid om hun kinderen in de gilde te laten opnemen mits betaling van 15 stuivers. Voorwaarde was dat de kinderen in kwestie voldoende *bequamighijt hebben, haer eerlijck comporteren en hennen behoorelycken aunderdom hebben* of meerderjarig waren (artikel 22).

Onenigheid en twist tussen de leden moest ten allen prijze voorkomen worden. Mocht het toch zo zijn dat er tussen guldebroeders ruzie ontstond, dan hadden de *koning*, de deken en de gouverneurs, of in hun afwezigheid elke andere broeder, de bevoegdheid om de ruziemakers het zwijgen op te leggen. Ruziemakers die zich daar niet aan hielden mochten zich aan relatief zware boetes verwachten: één gulden voor de eerste keer dat zij het stilzwijgen doorbraken, twee gulden voor de tweede keer en vier gulden voor de derde (artikel 14). Guldebroeders die met elkaar op de vuist gingen, vervielen in een strafbedevaart naar Onze-Lieve-Vrouw van Vrerer bij Tongeren. Met een verzegeld attest moesten zij aantonen dat zij de bedevaart effectief gedaan hadden, hoewel ook de mogelijkheid bestond om de bedevaart met 24 stuivers voor de gildekas af te kopen (artikel 27). Wie in een vechtpartij zijn mes trok verviel in een boete van drie pond was voor de kerk van Donk en zes gulden voor de gildekas. Bovendien stond hij bloot aan vervolging door de plaatselijke gerechtsofficier (artikel 31). Wanneer het te gortig werd, kon wie betrokken raakte bij een vechtpartij door de bestuurders uit de gilde gezet worden. Ook in dat geval voorzag de *caerte* dat de weggezondene nog zijn bijdrage moest betalen in de kosten die de gilde in het laatste jaar van zijn lidmaatschap zou doen (artikel 15).

Ook wie tegen het schuttersreglement *rebelleerde oft strijdbaerigh viel*, kon door de bestuurders uit de gilde gezet worden (artikel 39).

In geval van overlijden van een guldebroeder of van de echtgenote van een van hen, werden de nabestaanden verondersteld de overige guldebroeders uiterlijk een dag voor de begrafenis daarvan op de hoogte te brengen. Alle gezellen en hun echtgenotes moesten dan de

kerkelijke uitvaartdiensten bijwonen, ten offer gaan en bidden voor de zielezaligheid van de overledene. Voorts zou de gilde een mis laten lezen voor de overledene, die ook door alle broeders en hun echtgenotes bijgewoond moest worden. Tot troost van de overgebleven gildebroeders zouden de verwanten van de gestorvene een half *aam goet bier* schenken (artikel 10)⁴. Een broeder die niet in de mogelijkheid was de uitvaartdienst bij te wonen moest in elk geval, en op straffe van een boete van een pond was aan de kerk en een gulden aan de gildekas, zijn echtgenote sturen (artikel 9).

Niet alleen droeve gebeurtenissen waren een reden om het glas te heffen. Wanneer bijvoorbeeld een gildebroeder *sigh ten hauwelijck begave*, moest hij zijn broeders trakteren met een half *aam* bier van dezelfde soort en kwaliteit *als men voort selve jaer meest op der camer verteert sal hebben* (artikel 12).

Hoewel de activiteiten van de schutters met royaal gebruik van bier gepaard gingen, bleef een en ander toch nog enigszins gereguleerd. Zo was het niet toegestaan iemand bier te schenken zonder dat de bestuurders daarvoor toelating gegeven hadden of zonder dat zo een toelating *int generael* gegeven was. Overtreders werden beboet met een kruik van vier *potten* bier (artikel 17). Niemand mocht gedwongen worden meer te drinken dan hij wilde, op straffe van 4 stuivers voor wie tot overdadig drankgebruik aanzette (artikel 35). Op zon- en feestdagen mocht er geen bier getapt worden voordat het lof in de parochiekerk afgelopen was, en op andere dagen mocht er maar getapt worden tussen één uur en acht uur, op boete van 10 stuivers (artikel 36). Wie een bierpot of een glas brak, moest de gilde tegen de volgende bijeenkomst twee nieuwe potten of glazen bezorgen, en een boete van zes stuivers betalen. Wij zijn pot of glas moedwillig brak moest zelfs 12 stuivers betalen (artikel 24).

Op bijeenkomsten van de gilde in de schutterskamer of op de *schietplaats*, mocht er geen handel gedreven worden. Op de overtreding van deze regel stond een boete van 10 stuivers en een kruik bier. De enige producten die daar verhandeld mochten worden, waren *geweercruyt oft loot*, in zoverre de schutters dat onmiddellijk nodig hadden (artikel 20).

Het was de gildebroeders niet toegestaan elkaar voor een rechtbank te dagen voor zaken die op het schuttersreglement betrekking hadden. Dit soort zaken moest intern geregeld worden. Overtreders betaalden een pond was aan de kerk van Donk en 20 stuivers aan de gildekas (artikel 18). In het voorlaatste artikel werd de bepaling opgenomen dat de gildebroeders zich voor alle zaken die de gilde aangingen en die niet in het reglement waren opgenomen,

⁴ Een aam is een inhoudsmaat. Zij varieerde in grootte naargelang de plaats. In de regel kwam zij met circa 150 liter overeen.

zouden onderwerpen aan het oordeel van de burgemeesters en de magistraat van de Herk-de-Stad (artikel 39).

Artikel 29 verplichtte elk lid elke overtreding waar hij weet van had te melden, zodat het bestuur van de gulde de schuldige kon straffen. Verzwijg leverde een boete van 5 stuivers op. Artikel 30 verplichtte de schutters om, wanneer zij door een bestuurder gemaand werden hun schuld aan de gulde te betalen, dat op straffe van een boete van 12 stuivers binnen de 15 dagen te doen.

Tekstuitgave: Rijksarchief Hasselt, *Archief van de stadsmagistraat van Herk-de-Stad*, nr. 10, fol. 39v-48v

Caerte der guldebroeders van Onse Lieve Vrouw gulde tot Donck, waer naer ider gulde broeder sijn moet reguleren en conformeren, vergunt ende verleent bij die heren scholtus, schepenen, borgemeesteren ende gesworen raede der stadt Herck als volgt:

Ter eeren Godt Almaghtigh sijnder gebenedijde moeder ende maget Maria, onse beschermesse ende patronesse deser onser vergaderinghe ende gulde, is tot toedoen, promotie ende ratificatie van scholtus ende schepenen, gesworen ende raedt ons quartier Donck onder Wuest Herck versaemt, ende ter goeder uren geerigeert ende opgesticht een gulde oft collegie met het geweer, gelooft hebbende het saemen pijsibelijck ende minnelijck te converseren ende communiceren naer ordonnantie ende uijtwijzen deser naerbeschreven articulen:

1

Eerst en voor al sullen alle gulde broeders gehalden sijn te professeren die alde ende catholijke Roomsche religie, die te onderhouden ende naer te komen. Soowie ter contrarien dede sal als eenen mejneeder gedestitueert worden boven ende behalven correctie naer believen sijnder hooghijs.

2

Ider gulde broeder sal gehalden sijn op hijligh sacraments dagh, op ons L.V. geborte dagh, op den dagh der kerckwijdinghe met een flambauw in de processie te gaen op peene van een pondt witt was aen ons L.V. tot Donck en thien stuyvers voor de compagnie, als oock te compareren in onse processie binnen onse stadt Herck sondaghs voor ons L.V. assumptie met flambauwe ten waer dat hij niet en conde compareren door merckelijcken noodt in welcken gevalle den selven gehauden sal sijn eenen anderen in sijne stede te stellen, ende

niet te min het selve bevorens aen coninck, deken oft gouverneurs te significeren.

3

Op ons L.V. geborte dagh sal ider camergeselle met sijn vrouwe soo verre hij een heeft te biechten en te communie gaen en ter misse en ten offer gaen selfs in persoon, op peene van twee pondt wit was aen ons L.V. tot Donck ende eenen gulden voor de compagnie ten waer om sufficiente redenen als redenen noodelijke absentie buijten der jurisdictie in welcken gevalle sal sijnen offer met sijnder huijsvrouwe gehalden sijn te senden en daer van schijn te doen op peene als boven.

4

Ider guldebroeder sal gehauden sijn op drij sitdaghen te compareren op de camer op den eersten sondagh in meij, opden sondagh voor Sinxen, op ons L.V. geborte dagh, op peene van thien stuijvers niet te min sijn aenpaert in de costen op dien dagh geresen te betaelen.

5

De gouverneurs oft meesters gecosen sijnde, sullen alle peenen getrauwelijck naer hunnen eedt inbrengen inde (=ende) een igelijck sonder dissimulatie doen betaelen op peene van vijf stuijvers brabant niet te min door sijne conniventie die selve peene te betaelen daer den delinquant sal in gevallen sijn.

6

Soo wie van onse medebroeders sigh tegen coninck, deken ende gouverneurs wederspannigh maeckte oft rebelleerde, sal verbeuren soo dickwil als het geschiet eenen wegh tot ons L.V. vanden Cortenbosch ende segel en brieven van d'heer pastoor oft wett aldaer mede brenghen ende die selve aen de gouverneurs remonstreren oft door moderatie daer voor betaelen twelf stuijvers.

7

Wat ordonnantiens van costen oft lasten der gulde aengaende van den gedeputeerden geordonneert sijnde en sullen die guldebroeders eenighsints contrarieren, dan sullen aen die selve hun submitteren ende gemaent sijnde tot betaelinghe hun aenpaert terstont betaelen oft ten minsten ten naesten sitdagh op peene van acht stuijvers brabant.

8

Den camerbode van den gedeputeerden gesonden sijnde om ider guldebroeder van de geresene costen oft daer eenighe waeren sijn aenpaert te insinueren en hij imant door notoire negligentie vergaet te insinueren en te gebieden, sal voor soo menighen als hij vergeeten heeft de aenpaert van de costen betaelen niet te min op peene van vijf stuijvers brabant te verbeuren.

9

Soo wannier eenigh guldebroeder oft vrouwe quamp aflijvigh te worden, sullen allen die camer gesellen met haere huijsvrouwen op den dagh soo van de begravenisse als vande

uijtvarte met die vrinden van den aflijvighen ter kercken gaen ende ten offer ende voor de salighijt des aflijvighen bidden op peene van een pondt was ter kercken ende eenen gulden voor de compagnie ten waere met goede excusie als voor die te significeren ende niet te min den offer te senden als boven; des soo sullen die vrinden vanden aflijvighen gehalden sijn den dagh van begravenisse ende uijtvart te insinueren eenen dagh te bevorens om sigh daernaer te reguleren.

10

Sullen die gebroeders gehalden sijn een mis voor den aflijvighen te laeten lesen ende oock met haere vrouwen ter kercke komen; des soo sullen die vrinden des aflijvighen gehalden sijn te geven een half aeme goet bier.

11

Men sal niemant voor guldebroeder admitteren als met gemeijn verdragh, maer niet met heijmelijck sitten oft aennemen; die sulx dede sal ider verbeuren eenen gulden voor de compagnie; niet te min sal den nieuwen gekosen ten minste geadmitteert worden.

12

Soo wat guldebroeder sigh ten hauwelijck begave, die sal sijne medebroederen op sijnder bruijloft dagh gehauden sijn te geven een half aem sulcke bier als men voort selve jaer meest op der camer verteert sal hebben.

13

Soo wie geconsenteert sal worden den eedt met ons guldebroeders als den voghel gescho-ten sijn sal, welck altijdt geschieden sal op sondagh voor Sinxen, sal gehauden sijn alle ontcosten der cameran van den vergaderdagh inclues tot datum sijnder opcominghe mede te helpen draghen, ten waer hem sulx uijt speciael gratie met gemeijn consent int geheel oft in deel quijtscholden wordt.

14

Soo wanneer men gewaer worde datter tusschen eenighe camergesellen twiste opreijdsen oft ongenughte, sullen coninck, deken oft gouverneurs oft in hunder absentie een ider der camer gesellen omt verschil te verhoeden een silentium oft verswijghen tusschen die selve parthijen moghen en behooren te gebieden aen welck bevel sij gehoorsaem moeten wesen, ende van voorder querellen abstinieren op peene van eenen gulden voorde eerste reijse, voorde tweede rijse dobbel, voor de derde reijse op vier guldens, welcke peene men sonder conniventie sal behooren en moeten aen den delinquant door ongehoorsaemhijt verhaelen.

15

In dien eenigh geselle in sulcker vueghen strijbaerigh viele op der cameran oft schietplaetse oft ter plaetse daer men den voghel schieten sal tegen eenen anderen geselle, dat hij bij den geselschappe hervonden wordt tot der oorsaeke uijt het geselschap gedaen worde, waer uijt hij gedaen worden sal indien hij bij gevalle van verbael injurie niet en sal gehoorsaem

sijn ende in effect naercomen het ghene hem bij deken, raetsmannen oft meesters geordonneert zijn sal, oft in geval van oploop sonder bloet te laeten oft maekende een zijpende wonde eer hij des geselschap ontslagen sal zijn, sal moeten betaelen ende opleggen ten minste 30 stuijvers brabantse ende voorts voldoen het sij in gelde oft andersints int ghene die voorschreven deken ende raetsmannen naer gelegentheit des misbruijck ende hunder discretie ordonneren sullen, ende niet te min oock betaelen voor zijn aendeel alle costen der cameran ter saeken des lantjuwiel in dien daer eenigh opgesteld waere, welcke betaelinghe sal moeten dueren tot den lesten jaere inclusive vant selve lantjuwiel.

16

Ende opdat die guldebroeders hun spel des te kloeckmoedigher exerceren moghen in dien het gebuerde, hetwelck Godt verhoeden wil, tot eenigh gesel zijn devoir gedaen hebbende van het geweer te laeden en wel daer naer te sien naer gewoonte voor den scheut oft andersints op den schietraem oft ter plaetse daer men den voghel schiet door het springen vant geweer oft andersints imants quetste oft lempden sonder argelist, sal van onsen en ons dorps wegghen des quijt en ontschuldicht zijn, insgelijken van onnoosel ongelucken oft hun eenighe geschieden in hunne kinderen door water, vier oft dergelyken ons daerover d'informatie gereserveert.

17

Oft er eenighen van onse broeders imandt beschoncke sonder consent van den gedeputeerden oft int generael aen te geven, sal verbeuren een cruyck bier van vier potten en oft er eenighe peenen van den genooden vielen, sal die selve het sijnder last dragen ende betaelen sonder dissimulatie.

18

Men sal op onse camer geen recht useren oft malkanderen versoecken dan met onsen gewoonelyken camerrecht, op peene van 20 stuijvers brabantse en een pont wasch ter kercken en dat in saeken die de camer raeken.

19

Niemant en sal sigh wederspannigh maeken ter schietspel te trecken oft er eenigh opgeset waere ter plaetse ons gelegen ende vanden gedeputeerden gecoren op peene van 20 stuijvers brabantse.

20

Men sal oock geen coopmanschappen op der camer oft ter schietplaetse hanteren ten waer van geweercruyt oft loot waermede die broeders malkanderen gerieven moghen sonder misbruijken op peene van een cruyck bier als boven ende wie sigh daer tegen wederspannigh maecte, sal verbeuren 10 stuijvers, niet te min die cruyck bier te betaelen.

21

Een igelijck van onse broeders in den eedt sijnde sal moghen pijsibelijck die camer verlaeten

naer sijn gelieven, mits betaelende 20 stuijvers brabantse met sijn colve ende voorts al wat hij tot dien dagh inclusief verbruijckt mocht hebben, soo wie daer tegen rebel waer sal verbeuren 12 stuijvers brabantse hetwelck coninck, deken oft gouverneurs niet gepermitteert en is ende voor het opcomen acht guldens.

22

Oock sullen dese guldebroeders dewelcke dese gulde opstichten haere kinders, soo sij bequaemighijt hebben en haer eerlijck comporteren, op dese gulde mogen opcomen voor een relief van vijftien stuijvers; soo wie daer tegen rebel waer sal verbeuren 20 stuijvers brabantse niet te min evenwel de kinders opnemen mits die selve oock hennen behoorelijken auderdom hebben oft majorenne sijn.

23

Niemant en sal op den schietraem hoogher schieten dan om eenen stuijver en ofter eenighe inde camer caertspel gebruijckten, niet hooger als om eenen halven stuijver brabantse, ten waere wij van vreemde schutters versoght werden, als dan soo hoogh en ledigh als sij met malkanderen sullen vereenighen en ordonneren op peene van 10 stuijvers brabantse.

24

Ofter eenighe potten oft gelasen op de camer oft schietplaets gebroken worden, sullen dubbel tegens den naesten sitdagh gerestitueert worden door hem die se gebroken heeft, op peene van ses stuijvers brabantse; soo wie het selve moetwilligh dede sal verbeuren 12 stuijvers brabantse.

25

Soo wie sijn distraheert op synen colfdagh ende absenteerden, hem bevorens in tijds het selve geinsinueert, sal verbeuren 20 stuijvers brabantse niet te min sijn colf.

26

Ider gebroeder sal sijn wachten van eenighe ordonnantiens op de camer vanden gedeputeerden geordonneert te verbryden op peene van 10 stuijvers brabantse.

27

Sullen oock alle guldebroeders met malkanderen pijsibelijck hanteren ende sijn wachten den eenen den anderen voor sijn aensicht te slaen op peene van eenen wegh tot onse L.V. van Freeren boven Tongeren ende zegel en brieven van daer remonstreren oft door moderatie daer voor betaelen 24 stuijvers brabantse.

28

Insgelijx sullen sijn oock wachten van eenighe oneerelijcke woorden te spreken als oock oneerelijcke dinghen te doen, het waer door gulsighijt oft andersints ons broeders onschamelijck te verstinken oft oock door eenighe onbehoorelijckhijt der naturen het welck onbehoorelijck is te verhaelen, op peene van twee pondt wit wasch aen ons L.V. tot Donck onder correctie.

29

Niemant en sal oock eenighe peenen verswijghen hetwelck hij weet verbruijckt te sijn op

peene van vijf stuijvers brabant.

30

Soo wie van den gedeputeerden gemaent sijnde, sal binnen vijftien daghen daer naer betaelen hetwelck hem gemaent wordt, op peene van 12 stuijvers brabant.

31

Niemant en sal moghen mes trecken het sij door gramschap oft andersints op peene van drij pondt wasch ter kercken en voor de compagnie ses gulden brabant en gereserveert des hoogen officier sijn recht.

32

Sullen hun oock wachten van den satane te vermaenen; soo dickwils imant daer in ervonden wordt sal voor elcke reijse verbeuren 2 oorden involge te steeken in de burse.

33

Een ider sal sigh oock wachten van eenighe onbehoorelijke eeden te doen ofte sweeren, het sij bij dit sacrament oft andersints op peene van twelf stuijvers Brabant.

34

Soo wie den eenen den anderen aen sijn eere spraeck, sal verbeuren eenen wegh tot Luijck oft daer voor betaelen vier guldens Brabant en een pont was ter kercken ende gaen in der kercke van Sint Severinus binnen Luijck vergeselschap met eene goede attestatie.

35

Men sal niemant dringen oft dwingen tot eenige droncken boven sijn gelieven te drincken op peene van notoire molestatie oft vier stuijvers Brabant.

36

Niemant en sal tappen op sondaghen oft feestdaghen voor naer het lof en op ander daghen voor naer een ure en savonts ten acht uren, op peene van 10 stuijvers Brabant, niet te min te betaelen dat sij voor oft naer drincken.

37

Dese gulde broeders sijn gehauden hunnen coninx voghel te schieten thien jaeren naervolgende, te beginnen pro anno 1773 en naer dien tijt van thien jaeren alle drij jaeren, het welck altoos sal geschieden sondaghs voor Sinxen.

38

Soo wie den voghel komt af te schieten is gehauden eenen schotel oft schelp aen den silveren vogel te hanghen, niet minder van prijs als vier guldens, maer wel hoogher naer sijn geliefte.

39

Alle dese boven geschreven artikelen sullen stiptelijck geobserveert worden; die daer tegen rebelleerde oft strijtbærigh viel sal uijt het geselschap gedaen worden, niet te min alles moeten voldoen het gene hij schuldigh is naer uijtwijzen deser caerte en verders niet wil-

lende observeren aen dese caerte, sullen voordere formalitijten van recht versoecken bij die heren borgemeesteren ende magistraet der stadt Herck, waer onder wij ons sijn mits desen submitterende.

40

Dese gulde oft broederschap sal altijt moghen bestaen, sijn en blijven ten getalle van 25 guldebroeders en niet hoogher.

Volghen die naemen der guldebroeders welcke alhier versoecken die approbatie hender caerte:

- 1. Guillam Dermonde, hoofman*
- 2. Hubertus Loosen, gouverneur*
- 3. Herman Demeer, gouverneur*
- 4. Renerus Himeleer*
- 5. Guillam Roosen*
- 6. Joannes Weyens*
- 7. Arnoldus Vandijck*
- 8. Martinus Vonckers*
- 9. Joannes Van Landen*
- 10. Arnoldus Demeer*
- 11. Lambertus Abrahams*
- 12. Joannes Dermonde*
- 13. Nicolaes Himeleer*

Welcke hen allen submitteren en verobligeren alle artikelen deser caerte pijsibelijck en in der minnen te observeren.

In speciaele extraordinaire vergaderinghe der heren borgemeesters ende raede der stadt Herck, gehauden den sesden julij 1772, presenten die heren G.H. de Fraiture, scholtus, J.B. Vandelaer en P. Kenis, regerende borgemeesters, P. Swennen en A. Kips, lest afgaende borgemeesters, L. Delnot, gouverneur vant brauwer ambacht, Antoon Grauls, gouverneur vant Sint-Anna ambacht, J. Kips, Eg. Boelen, A. Wintmolders, schepenen, caeteri convocati absentes.

Wij heeren scholtus, schepenen, borgemeesteren ende gesworen raede der stadt Wuestherck: saluyt. Dese voorsschreven caerte gesien en wel rijpelijk geexamineert hebbende en het ootmoedigh versoeck der supplianten, hebben aen die selve supplianten die voorsschreven caerte ende privilegie verleent, mits nochtans sij oock met flambauwen dominica ante assumptionis sullen gaen in onse processie, hen voegende preciselijck voor die camer van onse stadt Herck, ten sij dandere buijtencamers oock willen gebruiken flambauwen, als-

Rombout Nijssen

dan des weghens voorders te ordonneren, behaudens sijns celcissime hooghijt onsen seer genadighen biscops ende prince van Luijck en onser stadts rechten gereserveert. Reserve-rende oock alnogh in cas noodigh in deser caerte te adderen oft diminueren soo die heren scholtus etc. soudén goedt vinden mits betaelende soo onse als onsen greffiers die daer toestaende rechten deses. Dato in collegio desen 6 julij 1772.

Attestor J.W. Van de Kerckhof, secretarius oppidi Herckensis.

Adres van de auteur:

Rijksarchief
Bampslaan 4
3500 Hasselt